

พ่อล่ามแม่ล่าม: วัฒนธรรมของชาวผู้ไทว่าด้วยการจัดสวัสดิการชุมชน

สิระมนตรี เวฬุวนารักษ์* จักรพันธ์ ชัดชุมแสง และ รักษ์นง ชำนาญมาก

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย

Community Welfare of the Phutai Ethnic in the Scope of the Phor Lam - Mae Lam Culture

*Siramon Weluwanarak * Jaggapan Cadchumsang and Rukchanok Chumnanmak*

Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 26 August 2020

Revised 13 November 2020

Accepted 5 March 2021

คำสำคัญ

สวัสดิการชุมชน

ชาติพันธุ์ผู้ไท

พ่อล่ามแม่ล่าม

Keywords:

Community Welfare,

Phutai Ethnic,

Phor Lam and Mae Lam

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งอธิบายถึงการจัดสวัสดิการของชาติพันธุ์ผู้ไท โดยมองผ่านวัฒนธรรมพ่อล่ามแม่ล่าม ในพื้นที่ตำบลนาโก อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จากการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมพ่อล่ามแม่ล่ามเป็นทุนทางวัฒนธรรมของชาวผู้ไทนาโกที่มีมาตั้งแต่ในอดีต และยังคงถูกสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน โดยวัฒนธรรมนี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นการขยายฐานเครือข่ายและส่งผลให้ระบบเครือญาติมีความเข้มแข็งมากขึ้น เกิดเป็นเครือข่ายความช่วยเหลือเกื้อกูลกันในด้านต่างๆ ในชุมชน ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การประกอบอาชีพ การช่วยเหลือเรื่องบุญประเพณี รวมไปถึงเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความร่วมมือต่างๆ ในชุมชน

Abstract

The article aims to explain the community welfare of the Nago Phutai ethnic group looking at the Phor Lam and Mae Lam culture in Nago Sub-district, Kuchinarai District, Kalasin Province. The study found that the Phor Lam and Mae Lam culture is considered a source of cultural capital which has existed from previous previous periods and lasting to the present day. This cultural capital is a significant aspect of the community in that it is the basis for mutual assistance, expands the kinship base, and strengthens the kinship system as well. Furthermore, the Phor Lam and Mae Lam culture provides a supportive network of the community in terms of occupations, maintains beneficial customary practices, and it remains an essential part of the community's various cooperative activities.

* Corresponding author

E-mail address:

srmn@kkumail.com

1. บทนำ

ปัจจุบันรัฐได้มีการจัดสวัสดิการให้กับประชาชนในรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น สวัสดิการ เบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุ การสร้างบ้านพักคนชรา สถานสงเคราะห์เด็ก ตลอดจนการสงเคราะห์ คนพิการและผู้ประสบปัญหาทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่ดำเนินการโดยกระทรวงการพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งเป็นสวัสดิการ ในลักษณะสงเคราะห์ที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ใช้งบประมาณจำนวนมาก แต่กลับให้บริการ ไม่ทั่วถึง จึงเกิดการจัดสวัสดิการในรูปแบบกลุ่มในชุมชนขึ้น เพื่อให้คนในชุมชนสามารถเข้าถึง สวัสดิการเหล่านี้ได้มากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มฌาปนกิจ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพ รวมไปถึง กองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งกลุ่มเหล่านี้เป็นกลุ่มองค์กรที่ตั้งขึ้นมาเพื่อให้คนมีชีวิตความเป็นอยู่ ที่ดีขึ้น แต่การเข้าร่วมกับกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีข้อจำกัด ทำให้ในช่วงที่ผ่านมา มีกลุ่มองค์กร ในชุมชนจำนวนไม่น้อยที่ล่มสลายไปเมื่องบประมาณการสนับสนุนจากภาครัฐไม่ต่อเนื่อง หรือ คนในชุมชนไม่ให้ความสำคัญ และขาดการเอาใจใส่ ทำให้กลุ่มที่ก่อตั้งขึ้นอย่างมีวัตถุประสงค์คือ อยากรู้จักคนได้รับโอกาสที่จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้

การจัดสวัสดิการในรูปแบบใหม่ที่รัฐได้กำหนดขึ้นนั้น เป็นการกำหนดขึ้นโดยไม่ได้มองถึง บริบทของพื้นที่ที่มีความแตกต่างหลากหลาย รวมทั้งไม่ได้มีการคำนึงถึงทุนที่มีอยู่ในชุมชน ที่ จะสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการจัดสวัสดิการให้มีความครอบคลุม ทั่วถึง และมีความยั่งยืน ดังเช่นสังคมไทยในอดีตที่มีวัฒนธรรมการอยู่แบบช่วยเหลือเกื้อกูล มีน้ำใจต่อกัน ได้รับสวัสดิการ จากธรรมชาติ การเก็บเห็ด เก็บหน่อไม้จากป่าชุมชน หาปูปลาในแม่น้ำลำคลอง ยามเจ็บป่วยได้ ยาจากสมุนไพรในป่า เพื่อนบ้านมาเผ่าไข้ให้กำลังใจ มีปัญหาชีวิตมีศาสนาและผู้อาวุโสในชุมชน เป็นที่พึ่ง นี่คือสวัสดิการที่ธรรมชาติและผู้คนมีให้แก่กันบนพื้นฐานของความเกื้อกูลมีน้ำใจ และ เคารพซึ่งกันและกันระหว่างคนกับคน และคนกับธรรมชาติ ชุมชนในอดีตจึงอยู่ร่วมกันแบบ โอบอ้อมอารีเสมอมา (ภัทรวรรณ กาลือ, 2553, น. 1)

แม้ในปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจและสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก แต่รากเหง้าของ วัฒนธรรมในชุมชนบางส่วนยังเป็นส่วนที่สำคัญในการที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาระบบสวัสดิการ ชุมชนที่จะสามารถทำให้มีความยั่งยืนอยู่ในพื้นที่ชุมชนได้ ซึ่งแต่ละพื้นที่ก็มีวิธีการและการจัดการ ที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยทั้งทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ รวมไปถึงทุนทางวัฒนธรรมที่ เป็นสิ่งที่มีมาแต่เดิมในชุมชน ซึ่งหากถูกสนับสนุน หนุนเสริม และมีการบูรณาการร่วมกับรูปแบบ สวัสดิการก็จะทำให้เกิดเป็นสวัสดิการชุมชนที่คนในชุมชนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นที่พึ่งซึ่งกัน และกันได้ ส่งผลให้คนในชุมชนสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข ดังเช่นในชุมชนผู้ไทนาโก ตำบล นาโก อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทที่มีลักษณะเฉพาะ ทั้งในเรื่องของภาษา การแต่งกาย วิธีการดำรงชีวิต เช่น วัฒนธรรมพอล่ามแม่ล่าม วัฒนธรรม

การเคารพผู้นำ/ผู้อาวุโส วัฒนธรรมการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การมีส่วนร่วมของคนทุกกลุ่มทุกสถาบัน ในชุมชน ดังนั้น ชุมชนผู้ไทนาโกจึงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่รักษาวัฒนธรรมของตนไว้ได้อย่างดี

วิถีชีวิตของชาวผู้ไทตำบลนาโกในอดีตพบว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่มีวัฒนธรรม ประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง รักสงบ มีความสามัคคี เมื่อมีงานในหมู่บ้านหรืองานในชุมชน ชาวบ้านจะเข้ามามีส่วนร่วมรวมตัวกันเพื่อช่วยงานกันอย่างขะมักเขม้น ครั้นยามประกอบอาชีพ ส่วนตัวก็จะทำงานของตนเองอย่างขยันขันแข็ง มีความอดทนสูง มีความกล้าหาญ จิตใจโอบอ้อม อารี เชื่อฟังคำตักเตือนคำสั่งสอนของพ่อแม่และผู้นำ นิยมมีสามีเดียว ภรรยาเดียว สะท้อนผ่าน วิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนผู้ไทที่เรียกว่า “วัฒนธรรมพ่อล่อมแม่ล่อม” ที่จะเป็นผู้อุปถัมภ์ค้ำชู ดูแลความสัมพันธ์ให้กับคู่หนุ่มสาวในการดำรงชีวิต วิธีการนับถือพ่อล่อมแม่ล่อมนี้เป็นแบบแผน สำคัญที่ชาวผู้ไทใช้ในการดูแล ช่วยเหลือ เกื้อกูลกันเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน นอกจากนั้นยังมี วิธีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการประกอบอาชีพ งานบุญประเพณีต่าง ๆ แต่สิ่งเหล่านี้ทำให้คน ผู้ไทตรงความเป็นชุมชนที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาโดยตลอด ดังนั้น ในการศึกษารังนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาการจัดสวัสดิการของชาวผู้ไทนาโก โดยมองผ่านวัฒนธรรมพ่อล่อม แม่ล่อมว่ามีส่วนในการช่วยเหลือเกื้อกูลคนในชุมชนอย่างไร และมีบทบาทในการจัดสวัสดิการ แก่คนในชุมชนอย่างไร

2. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมพ่อล่อมแม่ล่อมในฐานะทุนทาง วัฒนธรรมผู้ไท

2.2 เพื่อศึกษาการจัดสวัสดิการชุมชนผู้ไทโดยมองผ่านวัฒนธรรมพ่อล่อมแม่ล่อม

3. แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

3.1 แนวคิดสวัสดิการชุมชน

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (2562, น. 4) ได้ให้ความหมายของ สวัสดิการชุมชนว่าเป็นการสร้างประกันเพื่อความมั่นคงแก่คนในชุมชน หมายความว่าทุกสิ่ง ทุกอย่างที่ทำให้คนในชุมชนดีขึ้น โดยสามารถแบ่งตามการจัดสวัสดิการในระดับบุคคล ระดับกลุ่ม องค์กรชุมชน และระดับชุมชน ซึ่งอาจจะปรากฏอยู่ในรูปของสิ่งของ เงินทอง น้ำใจ การช่วยเหลือ เกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น ก่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย เกิดความสามัคคี มิตรไมตรีที่ดีของคนในชุมชน รู้สึกมั่นคง ภาคภูมิใจ และมีความสุข สวัสดิการ ชุมชนจึงมีใช้เพียงแค่การช่วยเหลือทางการเงินตั้งเช่นการสงเคราะห์ แต่สวัสดิการชุมชนจะเป็น ทั้งกำลังใจ กำลังทรัพย์ และความรู้ เป็นกระบวนการของการให้อย่างมีคุณค่า รับผิดชอบต่อศักดิ์ศรี

มีส่วนร่วม เป็นธรรม และเท่าเทียม มุ่งสร้างความมั่นใจอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), ม.ป.ป., น. 2-3) กล่าวโดยสรุปก็คือ สวัสดิการชุมชนในความหมายของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน จึงหมายถึง องค์ประกอบของความมั่นคงในชีวิตที่มีทั้งการให้และการรับอยู่ในตัวของมันเอง สวัสดิการชุมชนจัดในทุกเรื่องที่ประชาชนมีความต้องการตั้งแต่เกิดจนตายโดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเอง รัฐมีหน้าที่ให้การสนับสนุนแนวคิดการจัดสวัสดิการชุมชน เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนในชุมชน สอดคล้องกับระพีพรธณ คำหอม (2549, น. 270-273) อภิญา เวชชชัย และ ศิริพร ยอดกมลศาสตร์ (2547, น. 142-148) ที่กล่าวว่าสวัสดิการชุมชนเกิดจากฐานเศรษฐกิจของชุมชน ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ฐานวัฒนธรรม หรือฐานอื่น ๆ ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชน สวัสดิการชุมชนไม่ได้แยกสวัสดิการออกมาเป็นส่วน ๆ แต่สวัสดิการเป็นวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่กับคนในชุมชนตั้งแต่เกิดจนตาย ทุกเรื่องจึงเกี่ยวข้องกับสวัสดิการทั้งหมด และผลของการจัดสวัสดิการชุมชนที่สำคัญ เช่น ก่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย เกิดความสัมพันธ์มิตรไมตรีที่ดีของคนในชุมชน รู้สึกมั่นคง ภาคภูมิใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข ดังนั้นสวัสดิการชุมชนจึงเป็นการริเริ่มสร้างสรรค์ของชุมชนท้องถิ่นที่ร่วมกันสร้างระบบหลักประกัน ความมั่นคงของชีวิตเพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนในชุมชนท้องถิ่นและสังคม มุ่งฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นให้มีการอยู่ร่วมกันด้วยความเอื้ออาทร พึ่งพาอาศัย และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับวัฒนธรรม ตามหลักศาสนาและภูมิปัญญาท้องถิ่นตั้งแต่เกิดจนตาย (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), ม.ป.ป., น. 4-5)

จากแนวคิดในการจัดสวัสดิการโดยทั่วไปจะเน้นที่เป็นการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน และการจัดสวัสดิการเฉพาะตัวพนักงาน รวมทั้งเป็นการตัดสินใจในการจัดให้ของหน่วยงาน แต่สวัสดิการชุมชนจะเน้นที่การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และต้องเกิดจากความต้องการของชุมชนเอง รวมทั้งแนวทางการจัดจะพยายามให้ครอบคลุมถึงวงจรชีวิตของสมาชิกในชุมชน

ในการทบทวนความหมายของคำว่า “สวัสดิการชุมชน” อาจกล่าวได้ว่าการจัดสวัสดิการชุมชนนับเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของทางเลือกสู่ทางรอดของชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นโดยความคิดของชาวบ้านในชุมชนที่ต้องการเห็นคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีโดยไม่ต้องรอการพึ่งพาภาครัฐ (จันทนา เจริญวิริยะภาพ และคณะ, 2546, น. 8-20) ดังนั้นการลดการพึ่งพาภาครัฐจึงถือเป็นหัวใจหลักของการจัดสวัสดิการชุมชน คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2548, น. 37-38) นอกจากนี้การจัดสวัสดิการชุมชนจะต้องตั้งอยู่บนฐานของการเคารพและอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างเห็นคุณค่า อยู่บนพื้นฐานของศาสนา ภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในทุกระดับ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดรายได้ ลดรายจ่าย เกิดความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นของคนในชุมชน ก่อให้เกิดความรู้สึกมั่นคง ความภาคภูมิใจ สามารถอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมี

ความสุข สวัสดิการชุมชนจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความมั่นคงของชุมชนในระดับฐานราก เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีศักดิ์ศรี และเป็นตัวของตัวเองด้วยการลดการพึ่งพาจากภายนอก แต่เน้นการพึ่งพาตนเองของชุมชนในทุกด้าน (จินตนา เจริญวิริยะภาพ และคณะ, 2546, น. 8-20)

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการชุมชนโดยใช้ฐานวัฒนธรรมในชุมชน ในงานศึกษาของปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ (2552, น. 17-21) ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “สวัสดิการชุมชนในประเทศไทย” พบว่า สวัสดิการชุมชนสามารถแบ่งการพิจารณาออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ สวัสดิการชุมชนแบบดั้งเดิมและสวัสดิการชุมชนแบบทันสมัย โดยสวัสดิการชุมชนแบบดั้งเดิมก็คือ การจัดสวัสดิการชุมชนที่อยู่ในรูปแบบวัฒนธรรมชุมชน เป็นระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาตั้งแต่ในอดีต มีการใช้ฐานวัฒนธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ดังนั้นจึงช่วยเหลือกันโดยไม่เน้นที่การจัดเป็นตัวเงิน หรือคิดระบุเป็นมูลค่า ในส่วนของรูปแบบที่สองคือ การจัดสวัสดิการชุมชนแบบทันสมัยนั้น เป็นการจัดในรูปแบบที่รัฐกำหนด ได้แก่ การตั้งกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจ หรือกลุ่มอาชีพ เป็นต้น ซึ่งเป็นสวัสดิการที่เน้นการจัดเป็นตัวเงิน การมอบเงิน หรือการสนับสนุนเงินลงทุน นอกจากนี้งานวิจัย เรื่อง “การจัดสวัสดิการชุมชนของเครือข่ายอินแปง: กลไก กระบวนการจัดการตนเองของชาวอีสาน” ของชนินทร์ วะสีนนท์ (2549, น. 292-304) ผลการศึกษาสรุปได้ว่า สวัสดิการชุมชนประสบความสำเร็จได้จากทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน ดังเช่นการที่เครือข่ายอินแปงประสบความสำเร็จได้นั้นเป็นผลมาจากพลังอำนาจของชุมชนที่เกิดจากความไว้วางใจ ความร่วมมือร่วมใจ ศักยภาพของทรัพยากร ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง และอำนาจในเชิงความรู้ความจริง โดยที่คนในชุมชนแสดงออกผ่านสิ่งต่าง ๆ ในที่นี้คือ การแสดงออกผ่านเครือข่ายอินแปง โดยชาวบ้านเชื่อว่าพลังอำนาจของชุมชนที่มีอยู่ทำให้เกิดเครือข่ายภาคอีสานที่มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง องค์กรความรู้ที่เป็นรากเหง้าของตนเอง วัฒนธรรมความหลากหลายของเครือข่ายที่ทำให้เกิดการบูรณาการ จนสร้างเป็นยุทธศาสตร์ในการดำรงชีพจนเป็นที่ยอมรับร่วมกัน โดยที่การจัดสวัสดิการแบบบูรณาการนั้นเชื่อมโยงกับสวัสดิการชุมชนพื้นบ้าน สวัสดิการชุมชนทันสมัย และสวัสดิการสังคมที่รัฐเป็นผู้จัดขึ้น ซึ่งสวัสดิการทั้งสามรูปแบบนี้มีความแตกต่างกัน โดยสวัสดิการชุมชนพื้นบ้านและสวัสดิการชุมชนแบบทันสมัย เป็นสวัสดิการที่ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ แต่สวัสดิการสังคมเปรียบเสมือนการสังคมสงเคราะห์ที่รัฐเป็นผู้จัดสรรให้ ดังนั้น ในการศึกษาจะเน้นการศึกษาที่ระบบสวัสดิการชุมชนที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ

กล่าวโดยสรุปสวัสดิการชุมชน คือ การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นใจของคนในชุมชน โดยคนในชุมชนเอง ซึ่งอาจจะปรากฏอยู่ในรูปของสิ่งของ เงินทอง น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล และเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นสิทธิพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนควรได้รับ

ดังนั้น สวัสดิการชุมชนจึงสามารถอยู่ในรูปแบบของวัฒนธรรม วิถีชีวิต หลักปฏิบัติ รวมไปถึงในรูปแบบกลุ่มที่ตั้งขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือกันด้วย

3.2 แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม

ทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) หมายถึง ผลผลิตทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ ทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ได้แก่ โบราณสถาน มรดกทางวัฒนธรรม และผลงานศิลปะแขนงต่าง ๆ เช่น ภาพวาด ทัศนกรรม ดนตรี ภาพยนตร์ และวรรณกรรม เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่วัดมูลค่าเป็นตัวเงินได้ ในขณะที่ทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี จารีต วิถีชีวิต ความเชื่อ และแนวทางปฏิบัติ เป็นต้น (Throsby, 2001, p. 46) นอกจากนี้จากการทบทวนพบว่า สามารถแบ่งประเภทของทุนทางวัฒนธรรมได้ 2 ประเภท ได้แก่ ทุนทางวัฒนธรรมที่สัมผัสได้ (Tangible Culture) เช่น โบราณสถานโบราณวัตถุ วัตถุผลงานทางศิลปะ ภาพเขียน รูปปั้น ทุนวัฒนธรรมที่สัมผัสได้นี้มีได้ถูกจำกัดในรูปแบบเฉพาะ มรดกทางวัฒนธรรมเท่านั้นแต่ยังขยายขอบเขตไปถึงสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น อาคาร สิ่งประดิษฐ์ ทุนวัฒนธรรมรูปแบบนี้สามารถสืบทอด หรือสูญสลายไปได้ ประเภทที่สอง คือ ทุนวัฒนธรรมที่สัมผัสไม่ได้ (Intangible Culture) เป็นทุนที่อยู่ในรูปของทรัพย์สินทางปัญญา หรืออาจเรียกว่า วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Nonmaterial Culture) ได้แก่ ความคิด การปฏิบัติ ความเชื่อ และค่านิยมที่แบ่งปันระหว่างสมาชิกในชุมชน เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม ศิลปะการแสดง เพลง งานวรรณกรรม นิทาน ตำนานพื้นบ้าน และดนตรี เป็นต้น (สมิตตรา ซาเสน และ สัญญา เคนงามูมิ, 2560, น. 43-54)

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรมของดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (2547, น. 43-59) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “ทุนสังคมและทุนวัฒนธรรมในระบบเศรษฐกิจและการจัดการยุคใหม่” โดยในงานศึกษาดังกล่าวได้กล่าวถึงการเชื่อมโยงจากทุนทางวัฒนธรรมคือ เป็นคุณค่าที่ช่วยให้สังคมดำรงอยู่อย่างสมดุลพึ่งพาอาศัยกัน สร้างสินค้าสาธารณะเพื่อใช้ร่วมกัน แทนที่จะเป็นสังคมแห่งการแย่งชิงในการผลิตสินค้าและบริการ เช่น ศิลปทัศนกรรม งานฝีมือ การแสดง ฯลฯ หรือมีประโยชน์ทางอ้อม เช่น สนับสนุนการท่องเที่ยว การถ่ายทอดความรู้ในเรื่องของวัฒนธรรมจะเป็นในลักษณะของความรู้ที่ไม่ปรากฏชัดแจ้ง (Tacit Knowledge) คือ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถเขียนหรืออธิบายได้ การถ่ายทอดหรือถ่ายโอนความรู้ประเภทนี้จะทำได้ยาก เนื่องจากเป็นความรู้ที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ ความเชื่อ ค่านิยม ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ในตัวคนๆ นั้น การจะถ่ายทอดจึงไม่สามารถที่จะถ่ายทอดออกมาได้ทั้งหมด จำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้จากการกระทำ ผึกฝน เป็นการถ่ายทอดทักษะหรือความชำนาญที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง

ดังนั้น ทุนทางวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่มีความลึ้นไหล มีความเป็นพลวัต สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะวัฒนธรรมในรูปแบบของวัตถุ เช่น ลักษณะการแต่งกาย

ของผู้คน เป็นต้น ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำความรู้ในเรื่องทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในการจำแนกวัฒนธรรมพ่อล่อมแม่ล่อมให้อยู่ในรูปของวัฒนธรรมที่สัมผัสไม่ได้ เนื่องจากวัฒนธรรมพ่อล่อมแม่ล่อมเป็นความเชื่อและวิถีปฏิบัติ โดยผู้ศึกษาได้นำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในการมองระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกันหรือก็คือระบบสวัสดิการ โดยมองว่าวัฒนธรรมพ่อล่อมมีส่วนช่วยในการทำให้ระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกันยังคงอยู่กับชุมชน เป็นวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและความสำคัญ ซึ่งมีส่วนที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง

4. ระเบียบวิธีวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น เรื่อง “ระบบสวัสดิการชุมชน: การเคลื่อนไหวแบบทวิลักษณ์ระหว่างสถาบันทางเศรษฐกิจกับชุมชนผู้ไท ตำบลนาโก อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และวิทยานิพนธ์ได้ผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากศูนย์จริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยในบทความนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนเอกสาร การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้อาวุโส พ่อล่อมแม่ล่อม ลูกล่อม และชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบ้านนาโก รวมจำนวน 20 คน ซึ่งใช้ระยะเวลาในการศึกษา 5 เดือน โดยมีพื้นที่การวิจัย คือ ชุมชนผู้ไท ตำบลนาโก อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เนื่องจากชุมชนผู้ไทนาโกเป็นพื้นที่ที่ยึดถือและปฏิบัติตามวิถีวัฒนธรรมพ่อล่อมแม่ล่อมอย่างเข้มข้น โดยมีการจัดสวัสดิการ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันผ่านวัฒนธรรมพ่อล่อมแม่ล่อมที่เห็นได้อย่างชัดเจน ดังนั้นพื้นที่ตำบลนาโกจึงเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการชุมชนผู้ไท โดยมองผ่านวัฒนธรรมพ่อล่อมแม่ล่อม นอกจากนี้เมื่อเก็บข้อมูลเสร็จครบถ้วน ก่อนที่จะมีการนำข้อมูลไปวิเคราะห์จะมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อน โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Method)

5. ผลการศึกษา

5.1 บริบทของชุมชนผู้ไท ตำบลนาโก อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

การอพยพย้ายถิ่นมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยของผู้ไทนาโก เริ่มจากการที่อพยพจากถิ่นฐานดั้งเดิมเมืองสิบสองจุไทยมาอยู่ที่เมืองคำเกิด ซึ่งเป็นเมืองลูกของเมืองวัง ในแขวงเวียงจันทน์ ต่อมาเมื่อเกิดสงคราม ไทยในขณะนั้นมีผู้ปกครองคือพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ได้มีการกวาดต้อนผู้คนจากลาวข้ามฝั่งแม่น้ำโขงมาอยู่ในไทย โดยบรรพบุรุษของผู้ไทนาโกได้มาพักอาศัยที่บ้านโคกหินแฮ่ เมืองเว (ปัจจุบันคือ อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม)

จากนั้นย้ายขึ้นเขาภูพานมาอยู่ที่บ้านบุงเบอะ (ปัจจุบันคือ ตำบลกกตุม อำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร) ต่อมาเกิดไข้ระบาดในช่วงฤดูฝน ผู้คนล้มตาย ผู้นำหมู่บ้านในตอนนั้น (ปู่เฒ่ากลางสียา ปู่เฒ่าซาปะดี ปู่เฒ่าสีคันซ้าย) จึงได้อพยพลงมายู่ที่ราบลุ่มบ้านนาวิ (ปัจจุบันคือ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์) ต่อมาเมื่อคนมากขึ้น พื้นที่ทำไร่นาคับแคบ ไม่อุดมสมบูรณ์ จึงมีการย้ายถิ่นฐานไปหาที่ทำกินใหม่ ซึ่งผู้นำเดิมที่พาอพยพจากบ้านบุงเบอะ ก็คือปู่เฒ่าทั้งสาม ได้แก่ ปู่เฒ่ากลางสียา (ต้นตระกูลวิศรียา) ปู่เฒ่าซาปะดี (ต้นตระกูลเถาว์ซาลี) ปู่เฒ่าสีคันซ้าย (ต้นตระกูลบาลศรี) ก็ได้พาครอบครัว ญาติพี่น้องจำนวนหนึ่งมาตั้งบ้านอยู่ทางทิศใต้ บริเวณปามะโก ซึ่งเป็นที่ราบ อุดมสมบูรณ์ จึงตั้งบ้านอยู่บริเวณนี้ เกิดเป็นหมู่บ้านที่ชื่อ นาโก ซึ่งมาจากอาศัยอยู่บริเวณปามะโก ต่อมาเมื่อรัฐสวากลางเข้ามาจัดระเบียบ ทำให้บ้านนาโกต้องขึ้นตรงกับตำบลบัวขาว อำเภอกุฉินารายณ์ ซึ่งบ้านนาโกเองก็มีการขยายพื้นที่ ตั้งหมู่บ้านใหม่ในพื้นที่ใกล้ๆ กัน ก็คือบ้านชาดและบ้านหวาย ต่อมาก็ได้มีการแยกออกมาเป็นตำบลนาโกตั้งเช่นในปัจจุบัน ดังนั้น ตำบลนาโกจึงประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทจากบรรพบุรุษเดียวกัน ซึ่งสามเฒ่าที่เป็นผู้นำในการอพยพมาตั้งถิ่นฐานในขณะนั้นก็เป็นต้นตระกูลของสายตระกูลหลักในตำบลนาโก

ตำบลนาโก อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีทั้งสิ้น 9 หมู่บ้าน โดยแบ่งเป็นบ้านนาโก ได้แก่ หมู่ที่ 1, 2, 3, 4, 7 บ้านชาด ได้แก่ หมู่ที่ 6, 8 และบ้านหวาย ได้แก่ หมู่ที่ 5, 9 เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะ คือ เป็นตำบลที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทอาศัยอยู่เพียงกลุ่มเดียว และเป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทที่มีรากเหง้ามาจากที่เดียวกัน บรรพบุรุษอพยพย้ายถิ่นฐานมาตั้งหมู่บ้านในบริเวณนี้พร้อมกัน

วิถีชีวิตของชาวผู้ไทนาโกในอดีตจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตัวเอง ชาวผู้ไทนาโกเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสามัคคี ซึ่งแสดงให้เห็นผ่านการรวมตัวและการรวมกลุ่ม เมื่อในหมู่บ้านมีการจัดงานไม่ว่าจะเป็นงานบุญประเพณีของครัวเรือนหรืองานบุญประเพณีของหมู่บ้าน ชาวผู้ไทนาโอก็จะมีการรวมตัวกันเพื่อมาช่วยงานกันอย่างขะมักเขม้น รวมถึงงานประชุมหารือของชุมชนก็จะมีชาวผู้ไทนาโกเข้าร่วมกันอย่างอุ่หนาฝาคั่ง ในการประกอบอาชีพชาวผู้ไทนาโกจะทำหน้าที่ของตนเองอย่างขยันขันแข็ง มีความอดทนสูง มีความกล้าหาญ จิตใจโอบอ้อมอารี อีกทั้งชาวผู้ไทนาโกยังนิยมมีสามีเดียว ภรรยาเดียว ส่งผลให้มีการหย่าร้างน้อย โดยสะท้อนผ่านวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนผู้ไท ที่เรียกว่า “พ่อล่อมแม่ล่อม” ซึ่งพ่อล่อมแม่ล่อมจะเป็นตั้งผู้ที่อุปถัมภ์ค้ำชู ดูแลความสัมพันธ์ให้กับคู่หนุ่มสาวในการดำรงชีวิตร่วมกัน เป็นแบบอย่างและผู้ที่คอยให้คำปรึกษา ไกลเกลี้ยความขัดแย้งของครอบครัว ดังนั้นวัฒนธรรมพ่อล่อมแม่ล่อมจึงเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตครอบครัว และการดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาอย่างยาวนานจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้วิถีชีวิตของชาวผู้ไทนาโกยังมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งในการประกอบอาชีพ การมีน้ำใจ การอยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ สิ่ง

เหล่านี้ทำให้ชาวผู้ไทนาโกดำรงความเป็นชุมชนที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาโดยตลอดตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

5.2 วัฒนธรรมพ่อล่อมแม่ล่อมกับการจัดสวัสดิการชุมชนคนผู้ไท

5.2.1 คุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมพ่อล่อมแม่ล่อมในสังคมวัฒนธรรมชาวผู้ไท

วัฒนธรรมพ่อล่อมแม่ล่อมเป็นวัฒนธรรมที่มีความสำคัญต่อคนผู้ไทเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน และเป็นวัฒนธรรมแห่งการเริ่มต้นในการสร้างครอบครัว ซึ่งก็คือการแต่งงานในปัจจุบัน คนผู้ไทจะให้ความสำคัญกับการแต่งงานมาก เนื่องจากเป็นพิธีเปลี่ยนผ่านจากวัยเด็ก วัยรุ่น ไปสู่วัยผู้ใหญ่ โดยคนผู้ไทจะให้ความสำคัญกับความมั่นคงของครัวเรือนที่มีวัฒนธรรมที่สนับสนุนคือ ในงานแต่งงานของชาวผู้ไทจะต้องมีพ่อล่อมแม่ล่อม ซึ่งถือว่าเป็นผู้ปกครองของครอบครัวใหม่ที่กำลังจะสร้างขึ้น คู่แต่งงานใหม่จะกลายเป็นลูกล่อมของพ่อล่อมแม่ล่อม ซึ่งเปรียบเสมือนพ่อแม่ของลูกล่อมจริง ๆ ลูกล่อมต้องเคารพนับถือและเชื่อฟังที่พ่อล่อมแม่ล่อมสั่งสอน

การเลือกพ่อล่อมแม่ล่อมนั้น ฝ่ายชายหรือฝ่ายเจ้าบ่าวจะเป็นคนเลือก แต่ก็ต้องผ่านความเห็นชอบจากฝ่ายหญิงด้วย โดยคุณสมบัติของผู้ที่จะมาเป็นพ่อล่อมแม่ล่อมนี้จะต้องเป็นผู้ที่ไม่มีความเกี่ยวพันเป็นเครือญาติกัน ต้องเป็นคนที่ใช้ชีวิตครอบครัวที่สมบูรณ์ ไม่เป็นหม้าย และมีบุตร หรือก็คือต้องมีครบทั้งพ่อ แม่ และลูก จึงจะเข้าเกณฑ์การเป็นพ่อล่อมแม่ล่อม นอกจากนี้การจะเป็นพ่อล่อมแม่ล่อมยังสามารถเป็นให้กับคู่แต่งงานได้ไม่เกินจำนวนบุตรจริงที่พ่อล่อมแม่ล่อมมี ซึ่งในปัจจุบันข้อกำหนดเรื่องจำนวนการรับลูกล่อมนั้นได้มีการยืดหยุ่นให้สามารถมีเกินจำนวนบุตรจริงของพ่อล่อมแม่ล่อมได้ จากบทสัมภาษณ์ของปราชญ์ชาวผู้ไท พ่อนัน (นามสมมติ) (การสื่อสารส่วนบุคคล, 18 กุมภาพันธ์ 2563) ที่ได้กล่าวว่า

...เมื่อก่อนพ่อล่อมแม่ล่อมจะรับลูกล่อมได้หลายสุดเท่ากับจำนวนลูกแท้ แต่ทุกวันนี้ก็มีการปรับเปลี่ยน เพราะบางคนที่เป็นพ่อล่อมแม่ล่อมดี คนก็อยากมาขอให้ไปเป็นพ่อล่อมแม่ล่อมให้หลายคู่ มันก็เกินจำนวนลูกแท้...

การได้รับเลือกเป็นพ่อล่อมแม่ล่อม จะถือเป็นความภาคภูมิใจของคนผู้ไท และถือว่าได้รับเกียรติให้ทำหน้าที่นี้ คนที่เป็นพ่อล่อมแม่ล่อมมีคุณสมบัติเป็นผู้มีคุณธรรม จึงตั้งใจทำหน้าที่อย่างเที่ยงธรรม เป็นกลางไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มีการตัดสินและหาทางออกให้แก่คู่แต่งงานที่เกิดความไม่เข้าใจกัน โดยก่อนการแต่งงานจะเกิดขึ้นจะมีการเลือกพ่อล่อมแม่ล่อมไว้ก่อน จากนั้นเมื่อตัดสินใจว่าจะเลือกใครเป็นพ่อล่อมแม่ล่อมแล้ว ฝ่ายเจ้าบ่าวก็จะมิ

การไปทบทวนพ่อล่ามแม่ล่ามท่านนั้น โดยไปที่บ้านของผู้ที่จะทบทวน แล้วถามเป็นภาษาไทย แปลความได้ว่า “...เป็นอย่างไรบ้าง เมื่อคืนฝันดีหรือไม่...” ซึ่งหากพ่อล่ามแม่ล่ามต้องการที่จะรับลูกล่ามคนนี้ก็จะมีคำตอบรับว่าฝันดี แต่ถ้าหากว่าไม่ยอมรับก็จะกล่าวว่าฝันร้าย ฝันไม่ดี ซึ่งเป็นการปฏิเสธไม่รับลูกล่าม ในการเลือกรับลูกล่ามจะไม่มีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน ขึ้นอยู่กับตัวพ่อล่ามแม่ล่ามแต่ละบุคคลว่าต้องการลูกล่ามแบบใด แต่โดยส่วนใหญ่พ่อล่ามแม่ล่ามก็จะพิจารณาจากการประพฤติตัว การเชื่อฟังคำสั่งสอน และความพร้อมในการสร้างครอบครัวเป็นหลัก

ในส่วนบทบาทของพ่อล่ามแม่ล่ามนั้นก็จะมีบทบาทที่สำคัญในงานแต่งงาน และชีวิตหลังแต่งงานของแต่ละครอบครัว ในพิธีแต่งงานก็จะมีพิธีมอบตัวเป็นลูกล่ามทั้งฝ่ายบ่าวสาว จะมีการนำดอกไม้กับเทียนมาไหว้พ่อล่ามแม่ล่ามเพื่อมามอบตัวเป็นลูก ซึ่งอยู่ในความดูแลของพ่อล่ามแม่ล่าม ในพิธีมอบตัวเป็นลูกของพ่อล่ามแม่ล่าม ส่วนใหญ่พ่อล่ามจะสร้างความน่าเคารพและศรัทธาให้แก่ลูกล่ามฝ่ายชาย หรือผู้ชายที่เป็นสามี โดยจะมีการอบรมสั่งสอน ข้อควรระวัง การอยู่ร่วมกันของคู่สามีภรรยา และข้อห้ามที่ห้ามปฏิบัติ โดยจะเรียกการอบรมนี้ว่าเป็น “เขียนเขย” กล่าวคือ ในวันแต่งงาน ฝ่ายเจ้าบ่าวจะได้รับการอบรมก่อนจะเข้าพิธีพาชวัญ โดยฝ่าย “ลูกตา” ซึ่งเป็นพี่ชายแม่เจ้าสาวหรือญาติผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าสาวจะทำการเขียนเขย มีการกล่าวสั่งสอนในทุกๆ ด้านให้เป็นสามีที่ดีในการสร้างครอบครัวร่วมกัน และเมื่อหลังจบงานแต่งงาน ในส่วนของชีวิตหลังแต่งงานพ่อล่ามแม่ล่ามก็จะทำหน้าที่เป็นตัวกลางไกล่เกลี่ยให้คู่แต่งงานสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างดี และเมื่อคู่แต่งงานนั้นๆ มีบุตร พ่อล่ามแม่ล่ามก็ถือได้ว่ามีหลานเพิ่มเข้ามาในครัวเรือน พ่อล่ามแม่ล่ามจึงถือได้ว่าเป็นพ่อแม่ของคู่แต่งงาน โดยเฉพาะหากเกิดปัญหาในครอบครัว ความไม่เข้าใจกัน หรือเกิดความขัดแย้งเกิดขึ้น พ่อล่ามแม่ล่ามจะมีบทบาทสำคัญมากกว่าพ่อแม่ของทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงในการให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา และไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง ดังที่ปราชญ์ชาวผู้ไท พ่อหนั้น (นามสมมติ) (การสื่อสารส่วนบุคคล, 18 กุมภาพันธ์ 2563) ได้กล่าวว่า

...พ่อล่ามแม่ล่ามมีหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำลูกล่าม เวลาที่
ผิดใจกันพ่อล่ามแม่ล่ามก็จะไกล่เกลี่ยให้เข้าใจกัน สามารถมี
ชีวิตร่วมกันได้ เป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ เคยมีลูกล่ามที่มีปัญหา
มาขอให้ช่วย คนเป็นพ่อล่ามก็จะช่วย ช่วยอะไรได้ก็ช่วย...

ในท้ายที่สุดหากครอบครัวไม่สามารถที่จะไกล่เกลี่ยหรืออยู่ร่วมกันได้ ลูกล่ามจะต้องมีการมาขอคำยินยอมจากพ่อล่ามแม่ล่ามหรือมีการมาบอกกล่าวในการที่จะหย่าร้างก่อน จึงจะสามารถหย่าร้างได้ ซึ่งการที่พ่อล่ามแม่ล่ามจะยินยอมก็จะผ่านการไกล่เกลี่ย การปรับความเข้าใจกันหลายครั้ง จนมั่นใจว่าไม่สามารถที่จะใช้ชีวิตร่วมกันได้แล้ว การหย่าร้างจึงเกิดขึ้น ซึ่งวัฒนธรรมนี้

นี่เองที่มีส่วนช่วยให้คนผู้ไทมีการหย่าร้างน้อย และเครือญาติก็มีความแน่นแฟ้น รวมไปถึงเครือข่ายโยงใยความสัมพันธ์ระหว่างพ่อล่ามแม่ล่ามและลูกล่าม ซึ่งจะเป็นสายสัมพันธ์ที่มีการดูแลกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำให้ในชุมชนมีระบบสวัสดิการชุมชนที่ดี ครอบคลุม และทั่วถึงคนทุกกลุ่มในชุมชน ดังนั้น สวัสดิการคนผู้ไทที่มองผ่านวัฒนธรรมพ่อล่ามแม่ล่ามเกิดขึ้นตั้งแต่ในขั้นตอนของการสร้างครอบครัว จนเมื่อมีบุตรพ่อล่ามแม่ล่ามก็รับเอาไว้เป็นหลานล่าม มีการจัดพิธีบายศรีรับขวัญหลานล่าม รวมไปถึงมีการมอบของขวัญให้แก่หลานที่เกิดใหม่ด้วย ซึ่งสวัสดิการในรูปแบบพ่อล่ามแม่ล่ามนั้นถูกกำหนดโดยวัฒนธรรมของคนในชุมชนที่รับรู้ร่วมกัน ในวิถีปฏิบัติของพ่อล่ามแม่ล่าม

5.2.2 การจัดสวัสดิการชุมชนผู้ไทผ่านวัฒนธรรมพ่อล่ามแม่ล่าม

ในสวัสดิการจากวัฒนธรรมพ่อล่ามแม่ล่ามนั้นไม่เพียงแต่เป็นการจัดสวัสดิการให้แก่พ่อล่ามแม่ล่ามฝ่ายเดียวเท่านั้น แต่ลูกล่ามเองก็ได้รับการช่วยเหลือเกื้อกูล ทั้งในส่วนของ การได้รับคำปรึกษา หรือหากมีปัญหาสามารถที่จะขอคำแนะนำและขอความช่วยเหลือจากพ่อล่ามแม่ล่ามได้ ดังที่ปราชญ์ชาวผู้ไท พ่อดำ (นามสมมติ) (การสื่อสารส่วนบุคคล, 16 กุมภาพันธ์ 2563) ได้กล่าวว่า

...ความช่วยเหลือที่เกิดขึ้นไม่ใช่พ่อล่ามแม่ล่ามได้รับความช่วยเหลือ หรือการดูแลแต่ฝ่ายเดียว ลูกล่ามเองหากมีปัญหาในการดำเนินชีวิต ชัดสนอะไรก็มาขอความช่วยเหลือจากพ่อล่ามแม่ล่ามได้ ไม่มีไม่ช่วย มีแต่ช่วยมากช่วยน้อยเท่าที่จะช่วยได้ อย่างลูกล่ามพ่อก็เคยทำงานขาดทุน พ่อก็ไม่ได้มีตั้งเยอะก็ช่วย เป็นให้ข้าวไปสอบหนึ่ง ให้เขาสามารถประทังชีวิตไปได้...

ดังนั้น วัฒนธรรมพ่อล่ามแม่ล่ามไม่เพียงแต่เป็นสวัสดิการที่ช่วยเหลือพ่อล่ามแม่ล่ามเท่านั้น แต่ยังเป็นสวัสดิการให้แก่คนหนุ่มสาวที่เป็นวัยกำลังสร้างครอบครัวให้มีชีวิตคู่ที่มีความมั่นคง มีตัวกลางคอยไกลเกลี่ยความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้น รวมไปถึงเมื่อต้องการคำแนะนำหรือความช่วยเหลือ พ่อล่ามแม่ล่ามก็พร้อมที่จะช่วยอย่างเต็มที่

นอกจากสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงานแล้ว วัฒนธรรมพ่อล่ามแม่ล่ามยังส่งผลไปถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในด้านอื่นๆ ในชุมชน ทั้งในด้านการประกอบอาชีพ การช่วยเหลือเรื่องบุญประเพณี รวมไปถึงเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความร่วมมือในชุมชน โดยในส่วนของสวัสดิการที่ช่วยเหลือในเรื่องการประกอบอาชีพ ภูมิปัญญาต่างๆ ของครัวเรือนส่วนใหญ่จะเป็นการช่วยเหลือกันในหมู่เครือญาติ รวมไปถึงพ่อล่ามแม่ล่ามกับลูกล่ามด้วย ดังนั้น ในการช่วยเหลือด้านการประกอบอาชีพจึงมีการถ่ายทอดให้แก่เครือญาติและลูกล่าม นอกจากนี้ในการประกอบ

อาชีพหรือการทำงานเกษตร ประชาชนชาวไทยได้ให้ข้อมูลว่า ในการทำการเกษตรของครัวเรือน พ่อสามแม่สาม สามารถที่จะขอให้ลูกสามมาช่วยได้ โดยลูกสามก็จะถือว่าต้องมาช่วยพ่อสามแม่สามก่อน แม้ว่าการเกษตรของครัวเรือนตนเองหรือของพ่อแม่แท้ ๆ ยังไม่แล้วเสร็จก็ตาม ซึ่งเป็นการช่วยเหลือที่ลูกสามมองว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องทำ และไม่ได้อะไรตอบแทนเข้ามาเกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าแม่จะมีวัฒนธรรมการช่วยเหลือที่ให้ความสำคัญกับพ่อสามแม่สามมาก แต่คนไทยไม่ได้มองว่าเป็นการเอาเปรียบลูกสาม เพราะถือเป็นการตอบแทนและการเคารพผู้อาวุโสในครัวเรือน

วัฒนธรรมพ่อสามแม่สามยังเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยในเรื่องการสร้างความร่วมมือของคนในชุมชน ผ่านเครือข่ายความเป็นพ่อสามแม่สามและลูกสาม เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่โยงใยและสลับซับซ้อนภายในชุมชน ซึ่งในชุมชนผู้ไทนาโกพ่อสามแม่สามมักจะเป็นผู้ที่มีบทบาทในชุมชน ให้ความร่วมมือ และทำงานจิตอาสาเพื่อชุมชน ดังนั้นการที่พ่อสามแม่สามเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนก็จะทำให้ลูกสาม หลานสาม ให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสา บุญประเพณี รวมไปถึงการเข้าร่วมกลุ่มของชุมชน ดังจะเห็นได้จากข้อมูลการสัมภาษณ์ที่ระบุว่า กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนผู้ไทนาโก คนทุกกลุ่ม ทุกวัย ให้ความสนใจ และเข้าร่วม โดยเฉพาะบุญประเพณี ยกตัวอย่าง ในงานศพ คนที่จะเป็นตัวหลักในการมาช่วยงานคือ ลูกแท้และลูกสาม ที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยงาน รวมไปถึงญาติของฝ่ายลูกสามก็จะเข้ามาช่วยเหลือด้วย นอกจากนี้ในการเข้าร่วมกับกลุ่มกองทุนในชุมชน พ่อสามแม่สามก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้กลุ่มมีคนให้ความสนใจและเข้าร่วม เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน ที่คนที่เป็นคณะทำงานกองทุนในชุมชนจะสามารถนำพาคนที่เป็เครือข่ายและครอบครัวของลูกสามให้เข้ามามีส่วนร่วม นอกจากนี้เมื่อมีการจัดกิจกรรม หากพ่อสามแม่สามขอความร่วมมือก็จะได้รับตอบรับที่ดี เช่น กิจกรรมอาสาของกลุ่มอนุรักษ์ป่าในชุมชนผู้ไทนาโก ที่มีผู้เข้าร่วมจากการประชาสัมพันธ์แบบใช้เครือข่ายของพ่อสามแม่สามในการบอกกล่าวเชิญชวน ดังนั้น วัฒนธรรมพ่อสามแม่สามจึงเปรียบเสมือนความสัมพันธ์ของเครือญาติที่ขยายจากฐานเครือญาติเดิมของตนไปสู่กลุ่มสายตระกูลอื่น ๆ ในชุมชน เป็นความสัมพันธ์ที่โยงใยกันอย่างทั่วถึง และมีความเข้มแข็ง

วัฒนธรรมพ่อสามแม่สามของชาวผู้ไทนาโกจึงเป็นวัฒนธรรมที่สามารถคงอยู่ได้ในชุมชนผู้ไท แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่ในทางปฏิบัติก็ยังคงมีการปฏิบัติตามประเพณีนี้อย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน อาจจะเป็นเพราะวัฒนธรรมหลาย ๆ อย่างในชุมชนผู้ไทนาโกนี้เอื้อหรือสนับสนุนให้วัฒนธรรมนี้คงอยู่ ได้แก่ วัฒนธรรมการเคารพผู้อาวุโสในชุมชนและการมีระบบเครือญาติที่ยังมีความสัมพันธ์กันอย่างเข้มข้น ซึ่งวัฒนธรรมทั้งสองอย่างนี้ล้วนเป็นสิ่งที่ทำให้วัฒนธรรมพ่อสามแม่สามยังคงอยู่ โดยในสายตระกูลจะมีผู้สูงอายุที่เป็น “เจ้าโคตร” ซึ่งคนในตระกูลจะให้ความเคารพนับถือ และเจ้าโคตรก็จะยึดถือวัฒนธรรมพ่อสามแม่สามมาก เนื่องจาก

เป็นวัฒนธรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุเป็นที่เคารพของคนรุ่นหลัง อีกทั้งยังทำให้ความสัมพันธ์ในครัวเรือนดำเนินไปได้อย่างดี ดังนั้นวัฒนธรรมเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เกื้อกูลกัน มีความเชื่อมโยงถึงกัน การคงอยู่ของวัฒนธรรมพ่อล่อมแม่ล่อมจึงเปรียบเสมือนมีวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นสายใยให้ยังคงดำเนินต่อไปได้ ส่งผลไปสู่คนรุ่นหลังที่ถูกปลูกฝังวัฒนธรรมเหล่านี้ไว้ตั้งแต่เกิด การปฏิบัติตามวิถีวัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิมจึงไม่ใช่การบังคับ แต่เป็นการเห็นพ้องที่จะปฏิบัติและสืบสานวัฒนธรรมเหล่านี้ต่อไป โดยปัจจุบันในชุมชนผู้ไทนาโกได้มีการตั้งชมรมพ่อล่อมแม่ล่อมขึ้น เพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลพ่อล่อมแม่ล่อมในชุมชน รวมไปถึงมีการจัดทำหนังสือเผยแพร่วัฒนธรรมนี้แก่คนรุ่นหลัง ซึ่งมีการเผยแพร่ในเรื่องของวิถีปฏิบัติตนของพ่อล่อมแม่ล่อม รวมไปถึงการกล่าวคำเขียนเขยที่มีการปรับให้เข้ากับยุคสมัย มีการจัดกิจกรรมกระชับความสัมพันธ์ของพ่อล่อมแม่ล่อมกับลูกหลาน เพื่อการสร้างเครือข่ายเครือญาติที่มีความเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้น

ข้อสังเกตสำหรับวัฒนธรรมพ่อล่อมแม่ล่อมก็คือ ผู้วิจัยมองว่าวัฒนธรรมพ่อล่อมแม่ล่อมเป็นการควบคุมทางสังคมอย่างหนึ่ง โดยจะควบคุมคนให้อยู่ในหลักปฏิบัติที่ดีดังจะเห็นได้ว่าเป็นกุศโลบายที่ต้องการควบคุมคนในสังคม ว่าหากต้องการได้รับการยอมรับจะต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เพราะหากประพฤติตนไม่ดีก็อาจจะไม่ได้รับการยอมรับจากพ่อล่อมแม่ล่อม และเมื่อเติบโตขึ้น การประพฤติตนไม่ดีก็อาจจะส่งผลต่อการเข้ามาหาบาทบาทให้เป็นพ่อล่อมแม่ล่อมของลูกหลาน ซึ่งการที่ไม่ได้เป็นพ่อล่อมแม่ล่อมจะถือว่าไม่ได้รับเกียรติและไม่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน จากข้อมูลการสัมภาษณ์พบว่า ในชุมชนผู้ไทนาโกคนที่ไม่ได้เป็นพ่อล่อมแม่ล่อมมีจำนวนไม่มากนัก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพราะคุณสมบัติที่ไม่ครบ เช่น การเป็นหม้าย การอยู่ครองโสด และมีส่วนหนึ่งที่มาจากความประพฤติที่ไม่ดี ทำให้ไม่ได้รับการทาบทามให้เป็นพ่อล่อมแม่ล่อม ดังนั้นพ่อล่อมแม่ล่อมส่วนใหญ่ล้วนเป็นคนที่มีความประพฤติดี เป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนในชุมชน ทำให้เมื่อพ่อล่อมแม่ล่อมออกมาทำงานอาสาเพื่อชุมชน ก็จะได้รับ การสนับสนุนจากทั้งลูกจริงและลูกปลอม ประกอบกับคนผู้ไทมีวัฒนธรรมการเคารพผู้อาวุโสอย่างเข้มข้น เมื่อพ่อล่อมแม่ล่อมเข้าร่วมกลุ่ม หรืองานอาสาต่าง ๆ คนในชุมชนก็จะให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

6. อภิปรายและสรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาการจัดสวัสดิการชุมชนผู้ไทโดยมองผ่านวัฒนธรรมพ่อล่อมแม่ล่อม พบว่าวัฒนธรรมพ่อล่อมแม่ล่อมเป็นทุนทางวัฒนธรรมของชาวผู้ไทนาโกที่มีมาตั้งแต่อดีต และยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยวัฒนธรรมนี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งนอกจากสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงานแล้ว วัฒนธรรมพ่อล่อมแม่ล่อมยังส่งผลไปถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในด้านอื่นๆ ในชุมชน ทั้งในด้านการประกอบอาชีพ การช่วยเหลือเรื่องบุญประเพณี รวมไปถึงเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความร่วมมือในชุมชน เช่น การสร้างกลุ่มเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน หากมองลึกลงไปจะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมพ่อล่อมแม่ล่อมเป็น

ส่วนที่สำคัญในการผูกโยงคนในชุมชนในทุกกลุ่ม ทุกช่วงวัย เนื่องจากการที่คนจะเติบโต สร้างครอบครัว ทุกคนล้วนแล้วแต่มีพ่อสามแม่สาม และเมื่อพ่อสามแม่สามไม่ได้มีความเกี่ยวพันกันทางสายเลือดก็ยิ่งเป็นการขยายฐานเครือข่ายความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้มีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น เกิดเป็นระบบสวัสดิการชุมชนที่ตั้งอยู่บนฐานของเครือข่ายที่ยึดโยงกันอยู่อย่างสลับซับซ้อน ซึ่งความเกี่ยวพันนี้ไม่เพียงแต่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างพ่อสามแม่สามกับลูกสามเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวพันไปถึงหลานสาม และพ่อแม่จริงของลูกสามด้วย ทำให้ระบบความสัมพันธ์ในชุมชนมีความเข้มแข็ง มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับงานวิจัยของซินินทร์ วะสินนท์ (2549, น. 292-304) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการชุมชนของเครือข่ายอินแปง: กลไก กระบวนการจัดการตนเองของชาวอีสาน โดยมองว่าเครือข่ายอินแปงนี้เป็นพลังอำนาจของชุมชนที่จะทำให้ชุมชนยังคงความเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และสามารถต่อกรกับสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามาทำให้ความเป็นชุมชนที่เหนียวแน่นลดลงได้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพรณทิกย์ เพชรมาก (2552, น. 28-39) ที่มองว่าสวัสดิการที่จัดขึ้นโดยชุมชน มีการดำเนินการโดยชุมชน จะสามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในครัวเรือนได้ ดังเช่นในอดีตที่มีการสร้างระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกันโดยไม่ได้คำนึงถึงเรื่องมูลค่าทางเศรษฐกิจ

ในงานวิจัยทั้งสองเรื่องนี้ต่างเน้นในเรื่องของการจัดสวัสดิการที่จัดขึ้นโดยชุมชน โดยจากการศึกษาในพื้นที่ชุมชนผู้ไทนาโกก็เป็นที่ไปในทิศทางเดียวกันกล่าวคือ ชุมชนนาโกมีการจัดสวัสดิการที่เข้มแข็ง ครอบคลุม และทั่วถึงคนในชุมชนก็เนื่องจากการจัดสวัสดิการตั้งอยู่บนฐานวัฒนธรรมที่มีมาแต่เดิม โดยเห็นได้ชัดจากวัฒนธรรมพ่อสามแม่สามที่แสดงให้เห็นถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลกันที่นอกเหนือไปจากการช่วยเหลือกันในหมู่เครือญาติ แต่วัฒนธรรมพ่อสามแม่สามเปรียบเสมือนเครือข่ายที่โยงใยให้คนมีการช่วยเหลือกันนอกหมู่เครือญาติ ซึ่งทำให้สวัสดิการที่เกิดขึ้นมันมีความทั่วถึงและครอบคลุม อีกทั้งในชุมชนผู้ไทนาโกยังได้มีการบูรณาการวัฒนธรรมพ่อสามแม่สามให้เป็นปัจจัยในการพัฒนาและดำเนินงานในกลุ่มต่าง ๆ ที่รัฐเข้ามาหนุนเสริม ทำให้วัฒนธรรมพ่อสามแม่สามถูกนำมาใช้ในการรวบรวมผู้คนในชุมชน เกิดเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมของคนทุกกลุ่มในการพัฒนาชุมชน เมื่อชุมชนมีความเข้มแข็ง ซึ่งในการศึกษาคครั้งนี้ก็ได้มองต่างกับงานศึกษาของปัทมาวดี โพนกุล ชูชุก (2552, น. 17-21) ที่ได้มีแบ่งการจัดสวัสดิการชุมชนออกเป็น 2 รูปแบบที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ได้แก่ สวัสดิการชุมชนแบบดั้งเดิมและสวัสดิการชุมชนแบบทันสมัย โดยการจัดสวัสดิการในรูปแบบดั้งเดิมจะไม่เน้นการจัดสวัสดิการที่เป็นตัวเงินหรือมีมูลค่าทางเศรษฐกิจ เป็นรูปแบบที่เน้นระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลและการมีน้ำใจของคนในชุมชนที่จะตระหนักและเล็งเห็นคนที่เดือดร้อนในชุมชน ในส่วนของรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนในรูปแบบที่สอง คือ การแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือให้แกกันและกัน โดยภาครัฐเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการจัดสวัสดิการในรูปแบบ

การรวมกลุ่ม เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ สถาบันการเงิน กองทุนกู้ยืม กลุ่มฌาปนกิจ และกลุ่มส่งเสริมอาชีพ สวัสดิการที่ได้อาจจะปรากฏอยู่ในรูปของ ค่าฌาปนกิจ ค่าเดินทางไปรักษาพยาบาล หรือค่านอนโรงพยาบาล เป็นการจัดสวัสดิการที่เน้นอยู่ในรูปแบบของเงินตรา ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จะเห็นได้ว่า การจัดสวัสดิการที่เกิดขึ้นในชุมชนผู้ไทนาโก ไม่สามารถที่จะจำแนกหรือแบ่งประเภทออกเป็นสองประเภทได้ เนื่องจากสวัสดิการที่เกิดขึ้นในชุมชนอยู่ในรูปแบบที่บูรณาการที่ใช้ทั้งวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานของชุมชนกับการจัดสวัสดิการรูปแบบกลุ่มที่รัฐนำเข้ามาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน ซึ่งเหมือนเป็นการต่อยอดจากทั้งสวัสดิการทั้งในรูปแบบดั้งเดิมและในรูปแบบทันสมัยให้มีการดำเนินงานไปพร้อม ๆ กัน หรือเสริมกันและกันได้ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง “เครือข่ายกองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา ุปรธรรมที่ใช้เงินเป็นเครื่องมือสร้างสวัสดิการชุมชน” ที่มองว่า สวัสดิการชุมชนเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความมั่นคงของชุมชนในระดับฐานราก เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีศักดิ์ศรี และเป็นตัวของตัวเองด้วยการลดการพึ่งพาจากภายนอก แต่เน้นการพึ่งพาตนเองของชุมชนในทุกด้าน (จินทนา เจริญวิริยะภาพ และคณะ, 2546, น. 8-20)

จากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่า การจัดสวัสดิการของชุมชนผู้ไทนาโกจะเป็นการจัดสวัสดิการชุมชนที่ผสมผสานระหว่างการพัฒนาวัฒนธรรมมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาระบบสวัสดิการในชุมชน โดยเฉพาะวัฒนธรรมพ่อล่ามแม่ล่ามซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่แต่เดิมของชุมชน และชุมชนยังสามารถนำเอาวัฒนธรรมนี้มาผสมผสานกับการจัดสวัสดิการแบบกลุ่ม คือมีผู้นำในการดำเนินงานเป็นพ่อล่ามแม่ล่ามที่มีคนให้ความเคารพนับถือ ซึ่งพ่อล่ามแม่ล่ามเหล่านี้สามารถที่จะชักนำและนำพาให้ทั้งลูกแท้ ลูกล่าม รวมไปถึงญาติของลูกล่ามให้มาเข้าร่วมในกลุ่มต่าง ๆ ที่มีในชุมชนได้ ทำให้การจัดสวัสดิการในชุมชนมีความเข้มแข็งและมีความยั่งยืน ซึ่งมีความแตกต่างกับนโยบายรัฐในปัจจุบันที่ส่งเสริมการจัดสวัสดิการของทุกพื้นที่ในรูปแบบเดียวกัน โดยไม่ได้คำนึงถึงบริบทและทุนชุมชนที่มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่

7. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การจัดสวัสดิการในรูปแบบใหม่ที่รัฐได้กำหนดขึ้นนั้นเป็นการกำหนดขึ้นโดยไม่ได้มองถึงบริบทวัฒนธรรมของพื้นที่ที่มีความแตกต่างหลากหลาย รวมทั้งไม่ได้มีการคำนึงถึงทุนที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาการจัดสวัสดิการที่มีความครอบคลุม ทัวถึง และมีความยั่งยืน ดังนั้นรัฐควรที่จะให้ความสำคัญและหันมาพัฒนาศักยภาพของชุมชนตามบริบทที่ชุมชนเป็น ตามทุนที่ชุมชนมี เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนจากการช่วยเหลือเกื้อกูลกันที่ชุมชนสร้างขึ้น และบูรณาการให้สามารถดำเนินการไปพร้อมกับรูปแบบสวัสดิการที่รัฐเข้ามาส่งเสริม โดยอาจจะมึนโยบายเพื่อปรับเปลี่ยนแนวทางเดิมที่เคยสนับสนุนในรูปแบบเดียวกัน อาจจะต้องมีการวิเคราะห์ชุมชน ดู

ในเรื่องของบริบทของชุมชน จึงจะสามารถพิจารณาในเรื่องของรูปแบบการสนับสนุนว่าควรที่จะสนับสนุนในรูปแบบใด จึงจะทำให้สวัสดิการชุมชนในแต่ละพื้นที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับพื้นที่มากที่สุด นำไปสู่การสร้างเป็นแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการจัดสวัสดิการชุมชนในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง/References

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2548). *ทิศทางและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย*. เทพเพ็ญวานิชย์.
- จันทนา เจริญวิริยะภาพ และคณะ. (2546). *เครือข่ายกองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา ระบุธรรมที่ใช้เงินเป็นเครื่องมือสร้างสวัสดิการชุมชน*. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- ชนินทร์ วะสีนนท์. (2549). *การจัดสวัสดิการชุมชนของเครือข่ายอินแปง: กลไก กระบวนการจัดการตนเองของชาวอีสาน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2547). *ทุนสังคมและทุนวัฒนธรรมในระบบเศรษฐกิจและการจัดการยุคใหม่*. คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปัทมาวดี โพนกุล ชูชุกิ. (2552). *วรรณกรรมปริทรรศน์และการสังเคราะห์ความรู้ เรื่อง สวัสดิการชุมชนในประเทศไทย*. สถาบันสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- พรณทิพย์ เพชรมาก. (2552). *สวัสดิการชุมชนแก้จนอย่างยั่งยืน*. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- ภัทรวรรณ กาลือ. (2553). *การบริหารจัดการ “องค์กรออมบุญวันละหนึ่งบาทเพื่อสวัสดิการชุมชนบ้านดอนไชย สร้างทุนทางสังคมอย่างยั่งยืน” เทศบาลตำบลล่อมแรด อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ระพีพรรณ คำหอม. (2549). *สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). พริกหวานกราฟฟิค.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2562). *คู่มือการดำเนินงานสวัสดิการชุมชน*. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (ม.ป.ป.). *สวัสดิการชุมชนเพื่อความมั่นคงในชีวิตของคนชุมชนท้องถิ่น*. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- สุมิตรชา ซาเสน และ สัญญา เกณานุณี. (2560). *ทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน*. วารสารบัณฑิตพัฒนสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 4(2), 43-54.
- อภิญา เวชชัย และ ศิริพร ยอดกมลศาสตร์. (2547). *การจัดสวัสดิการโดยภาคชุมชน*. ใน *ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (บรรณาธิการ). สวัสดิการสังคมฉบับชาวบ้าน แนวคิด นโยบาย แนวทางปฏิบัติ* (น. 142-148). ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Throsby, C. D. (2001). *Economics and culture*. Cambridge University Press.